

Povest povesti.

Desetletnemu učencu, ki se je pritoževal zastran zaslužene kazni.

P. Louis Coloma. — Priredil F. Kovec.)

Usadite misel o dobrem v otročja srca, čeprav je ne razumejo. Razložila jim jo bodo leta in poskrbela, da se jim krasno razcvete v srcih.

I.

Moja domača hiša . . .

Majhen lep vrt je ločil konjušnico in lopo za vozove od hiše. Ravno sredi vrta je stala okrogla uta. Od nje je držalo nekaj ravnih ozkih stezic, ki so bile obsajene z rožnimi grmi in obsenčene od gostih trt. Držale so večinoma do prijaznih lepo ograjenih vrtnih hišic. V teh hišicah so stale redke rastline in so bili skriti, prijetni prostorčki. Eno so pa dali meni; a v njej ni cvetela cvetka in ni zelenelo pero; ampak zaprl sem vanjo dve kozi, ki mi jih je bila podarila babica, čije ljubljenec sem bil.

Nedolžni živalici nista prizadeli nikomur nič žalega. In vendar sta imeli prav kmalu vtelesenega, nespravljivega sovražnika, in sicer v osebi Mice, naše stare služkinje, ki je opravljala pri naši hiši že kakih dvajset let posel nekake upraviteljice.

Po njenem mnenju ni bilo nič dobrega pričakovati od teh živali, ki sta podobni vragu v dveh tako važnih stvareh, kot so rogeje in rep.

Moje razmerje z Mico se ob takih razmerah ni moglo imenovati ravno pristrčno. Najvažnejši vzrok najinega odtujenja in neusušljiv vir vedno novih nezadovoljstev med nama je bil hišni red, zoper katerega sta se moji kozi večkrat pregrešili s tem, da sta očitno prezirali Micino veljavnost. Drug vzrok je bila pa siva žival mačjega plemena, po imenu Piliton, na katerega je bila navezana Mica z vsemi žilicami svojega srca.

Imel sem v onih dneh navado, da sem prijel muco meninič tebinič za prednjo nogo, jo postavil na zadnji nogi ter jo zaprašal resnega obraza: „Piliton, hočeš-li hoditi v šolo?“

Medtem pa sem mu stopil skrivaj na rep, da je zamijavkal, da se Bog usmili.

„Poglej!“ sem zaklical potem zmagoslavno Mici. „Poglej, kakšna lenoba je tvoj Piliton! Prav nič se ne mara učiti . . .“

Mica je pa planila v skrajni jezi name, me imenovala Nerona in mi želela dati globokoobčutnih dokazov svojega nagnjenja. Toda jaz sem jo urno pobrisal, dočim si je snažil gospod Piliton brke, ki so se mu ježile opravičene jeze, da meni manjka tako zelo potrebnega spoštovanja in lepega vedenja.

Nekega dne pa me obišče prijatelj Janez Manuel. In v svoji razposajenosti sva zagrešila malovredna dečaka sprevihan čin, kateremu je pa sledila takoj kazen. Pilitonu sva navezala na rep raketo in mu jo zažgala. Uboga, prestrašena žival je zdirjala k svoji gospodinjini in si poiskala varstva v gubah njenega krila. Skoraj, skoraj bi se bila vnela Micina obleka. Ko je pa zagledala osmojeni rep svoje muce, vskipela je jeze in bolesti.

Planila je k moji materi in zahtevala maščevanja in pravice. V plamtečem, otožnem govoru je dokazovala neovržno mojo sokrivdo in na dolgo in široko razkladala vpliv slabe družčine in slabih zglodov. Naposled pa mi je napovedala skorajšen konec na kakih vislicah, sevé, če bi še nadalje tovariševal kakemu takemu hudobnemu pajdašu, ki je zmožen sličnega hudodelstva.

To ljubo prorokovanje je nemalo prestrašilo mojo mater. In v pravičnem zgražanju mi je odločila tri dni hišnega zapora. Moral sem ga odседeti v oddaljeni, majhni sobici, katero smo imenovali „huda luknja“.

Tekom zapora so mi vršale po glavi najrazličnejše misli in mnenja. Trudoma sem zatrl žalost in jel premišljevat, kaj bi počel. Najprej sem namerjal narisati na papir cel kup upraviteljic in privesiti vsem zadej krepke mačje repe. Potem pa mi je prišla misel, da bi spisal, kot znani laški pisatelj Silvij Pellico — knjigo z zanimivim naslovom „Moje ječe“. In naposled sem se odločil, da posvetim zlati čas plemenitemu lovu — na muhe. Polovljenim muham sem pa privezal na zadek koščke papirja ter jih pustil zopet odbrenčati . . .

Ta dogodek je povzročil, da sem korenito izpremenil svoje obnašanje napram gospodu Pilitonu. Odslej sem opustil odkrito in prostodušno vedenje napram njemu in sem začel z zvitostjo in prebrisanostjo. V navzočnosti njegove gospodarice sem bil s Pilitonom silno ljubezniv in izkazoval sem mu veliko skrb. Če sem ga pa dobil samega, mi je moral vse to poplačati z bogatimi obrestmi. Na srečo mi je bilo; da ni Mica nič razumela mačjega jezika. Zato je Pilitonovo žalovanje, kadar sem hladil nad njim svojo jezo, sicer slišala, ni ga pa razumela.

Nekega dne — zame je bil res nesrečen dan v pravem pomenu besede — je sedela Mica pri oknu, obrnjena na vrt, in je pletla. Mirno je čepel Piliton ob njeni strani in je predel zbok notranje zadovoljnosti. In med njima je stala iz vrbovih šib pletena košara, v kateri so bili ključji jedilne shrambe, Micina nogovica in nekoliko svalčic. Mica je imela namreč — kar bi se utegnilo komu čudno zdeti — navado, da je kadila kot — dimnik.

Slučaj me prinese tja. Takoj se približam Pilitonu, da bi mu izkazal svoje spoštovanje in si tudi pridobil naklonjenost njegove gospodarice. Ta je imela poleg ravno skledo lepih orehovih kolačkov, darilo sosednjih nun, katerim je izkazala moja mati malo uslugo.

Ne vem, kaj je bilo tisti hip z menoj. Mislim, da me je izkušal sam hudobec. Vsekako sem — kako, da sem prišel do tega in zakaj sem to

storil, sam ne vem — iztegnil roko v košarico in si prisvojil eno notri ležečih svalčic, ne da bi bila Piliton ali njegova gospodarica kaj zapazila.

Takoj jo uberem s plenom na vrt in se skrijem v kozjo palačo, da bi jo pokadil sam in brez prič — prvo, ki se je dotaknila mojih ustnic. Joj, pa kakšno je bilo moje presenečenje, kakšen moj strah, ko mi puhne iz svalčice velik plamen pod nos, ko pritaknem medpotoma iz kuhinje drobno vžigalico! Strahu padem na tla in razmišljam nekaj časa, ni li sam Vezuv vrgel med groznim truščem lavo iz svalčičnega konca . . .

Na moje vpitje priteče najprej naš kočijaž Tomaž. Kmalu je bila tudi Mica zraven, pa me vpraša, kaj se mi je pripetilo. Vsake laži se zgražam — zato sem takoj priznal tudi svojo krivdo. Prestrašena je odhitela Mica k svojim svalčicam, odprla drugo za drugo in dobila še v dveh zrnca smodnika, ki je bil spretno nasut na zunanjih concih.

Pričela se je velika preiskava, da bi dobili anarhističnega siroveža, ki je namerjal napad na Micin nos, napad, ki je postal tako usoden mojemu. Po natančnem preiskavanju je ostal sum le na mojem prijatelju Janezu Manuelu, ki me je bil posestil prejšnji dan in poizkusil svojo ročnost na svalčicah mirne starice.

Mica je imela najgrši obraz, kar sem jih kdaj videl, pa najlepšo dušo, kar sem jih kdaj poznal. Velikodušno je odpustila krivcu. Meni je pa djala na rano krpico namočeno v arniki. Zvečer je pa molila z mano najprej tiste molitve, katere sem molil že tolikokrat s tabo, sinko moj. Ker pa spanec ni maral priti, in me je nos hudo skelel, mi je povedala sledečo povest:

II.*)

Pred davnim časom sta živela v nekem mestu dva očanca. Eden je bil bogat, drugi pa reven. Bogatinec se je imenoval Janez, dočim so revežu kar po domače rekali Anže.

Bogatinec je bil grozovito debel in imel je na svojem telesu več maščobe kot pitan pujs.

Zaradi te telesne lastnosti so mu rekli sosedje, dà, skoro vsi prebivalci tistega mestnega okraja, splošno: Janez Sodček. Če je govoril, je donelo vsaj tako glasno, kot glas velikega zvona, in če je šel, je stopal trdo kot slon. Na vsem obnašanju se mu je poznalo, da je v dno duše prepričan o svoji pomembnosti. Le izredno redkokdaj se je odkril, dočim so pred njim kar leteli klobuki z glav. Kadil je le prave in najdražje havane in stanoval je v lastni hiši, ki je imela krasno izrezljana vrata in lep vodom-et v predvrtu.

Tisti revež je bil pa suh kot trska, lica je imel upadla, in njegova postava je bila žalostnega in boleznega vtisa. Govoril je tiho in z priglušnim glasom. Če je hodil, vlekel se je previdno, pomišljajoče, in skoro po samih prstih. Vsak čas je imel klobuk v rokah, pa nikomur se ni zdelo

*) Sledeča povest je narodna pravljica. Zapisal sem jo ravno tako, kot so mi jo povedali, z vsemi njenimi neverjetnostmi in posebnostmi, s katerimi se odlikuje te vrste književnost.

vredno odzdravljati njegovemu pozdravljanju. Kadil je po cesti pobrane ostanke in stanoval v uti, katero si je zbil sam pred mestnimi vrati iz trhljih desk.

Janez Sodček se je zleknil vselej, ko je pojedel neverjetno množino najizbornejših jedi, v pripravnih naslonjač, stegnil ude in zapel:

Če le morem piti, jesti in kaditi,
Kaj mi drugi mar?
Če se morem sreče veseliti,
Vseh sem gospodar.

Anže pa je pel čepé pred vrati svoje revne kože in obiraje košček suhega kruha ali borno korenino:

Kdor nositi mora uboštva pezo,
Tak je kot je slana huda:
Vsak boji se z njim skleniti zvezo,
Da ne ožgal bi kakega si uda.

Janez Sodček je imel ženo, in tudi Anže jo je imel. Bogatinčeva žena je bila velika in suha in rumenkaste kože, da je bila čudovito podobna lojevi sveči. Bila je tudi zelo redkobesedna, prav malo ljubezniva in še manj usmiljena. Ubožceva žena je bila pa majhna in čokata, zelo živahna in zgovorna. Znala je preganjati možu s svojim jezikom skrbi in je celo dosegla, da mu je pregnala včasih žalost s svojo veselo naravo. Zvala se je Katalina, toda ljudje so ji rekli „Smrček“, ker je imela nekoliko potlačen nos in nad nosom zrastene obrvi.

Nekega dne, ko je bila — kakor pravijo — lačna, da se je videlo skozi njo, se Katalina Smrček opogumi, ogrne veliko ogrinjačo in krene h kumetu Janezu Sodčku prosit pomoči. Prosila ga je, naj bi odprl svojo usmiljeno roko. Janez Sodček pa je bil trdosrčen človek, ki je odprl roko le takrat, če je dobil par krepkih pod rebra. Kolikor je tudi kumica zdihovala in jokala, več ni mogla končno doseči, kot to, da ji je vrgel v obraz dva vinarja besneč:

„Na, ti Smrček, ti beraška raztrganost ti, tu imaš dva vinarja, kupi si krompirja z njima!“

Toda Katalina Smrček ni razumela šale. Z jezno bliščječimi očmi se je poravnala, in iz ust so ji vrele besede, kot bi bil kdo odprl steklenico penčega se šampanjca:

„Nesramnež! Naredi s svojima vinarjema, kar hočeš, a tako govorjenje si prepovem! Si me li razumel, ti zavaljenec? Saj si vendar tak kot vodna melona,¹⁾ kateri so zrastle nenadoma noge! ‚Janeza‘ kar pusti in bodi zadovoljen s ‚Sodčkom‘! Človeku že tako nisi davno več podoben . . .!“

In Katalina Smrček je zabrusila ljubeznivemu kumetu dokaj ljubeznivosti v obraz, mu zažugala nekolikokrat s pestjo, potisnila robec na glavi malo nazaj, si obrisala s predpasnikom potno čelo in mu slednjič prezirljivo zmajujoč z ramami pokazala hrbet. Nič več ni pogledala nazaj, ampak noseš glavo pokonci drla domov.

¹⁾ Neka vrsta buč.

Pred vrati je sedel Anže in gledal preganjanje vrabcev, ki so skakali po njivi pese prav pred njim ter si iskali hrane. Ko pa ugleda ženo vso rdečo v glavo, ji žalosten reče :

„Saj sem ti povedal, da boš šla od lopova vroče glave in mrzlih nog. Ali ti nisem povedal?“

„Kaj si mi povedal, Anže?“ vpraša Katalina, ki je bila prav voljna spraviti se še nad koga, bojaželjno se držeč, s svitlimi očmi, „kaj si mi povedal? Pa jaz povem tebi, da nisi za drugega, kot da sediš na stolu in prazniš krožnike drugega za drugim.“

„Jaz ne sedim niti na stolih niti praznim krožnikov, ker nimam niti stolov, niti krožnikov.“

„Da! Kdo pa je kriv, ti butec ti, da si ne moreš omočiti ustnic, če imaš suhe, he? Zakaj pa ne delaš, lenoba?“

„Ti, slišiš, če boš tako rentaćila, ti ne bo dobro. Pojdi se solit, ali pa se obesi! To mi je vseeno, samo jezik drži za zobmi!“

„Glej ga, glej, kako mu grebenček raste, hahaha!“

„Če ne umolkneš, ti zamašim us'a!“

„Ti meni, ti štor, stari koš?“

In jeze slepa zažene Katalina v moža lonec, ki mu puhne tik mimo glave in pade brez škode v sredo semintje švigajočih vrabcev. Čivkajoč in kričeč se ti razprše na vse strani. Katalina pa stopi med peso po svoj lonec.

„Anže, ljubi, dobri Anže“, zavpije nenadoma svojemu možu in pokaže na prostor v gredici. „Poglej, ljubi Anže, kaj sem tu našla! Glej ga, pet-kronski denar.“

Veselja žareča ga pobere. Pri razpravi pa, kaj naj naredita z denarjem, bi si bila mož in žena kmalu še enkrat prišla v lase. Naenkrat pa vtakne Katalina denar v žep in reče :

„Le pusti me! To ti rečem, s temi petimi kronami onemu preklicanemu Sodčku še pobereva njegove denarje.“

Pa vzame staro, pisano spodnje krilo, odreže kos in naredi iz njega Anžetu kapo. Anžetu potisne kapo na glavo in mu stisne v roko ono pet-krono.

„Tako“, pravi, „sedaj pa hiti takoj k krčmarju v ulico sv. Sebastijana, naroči dober obed za dve osebi in takoj plačaj. Potem idi s pisano kapo na glavi h kumetu in ga povabi na svoje troške h kosilu.“

Isti hip pride mimo kočice vrtnar, ki je gnal v mesto z vrtnimi pridelki obloženega osla. Katalina zato s priglujenim glasom tiho pa odločno naroča možu.

Anžetu je bilo to očitno silno všeč, kar mu je razložila žena, ker oči so se mu svetile notranjega veselja. Pogumno si dene pisano kapo na glavo. Ker je bil tako suh in rumen, je bil sedaj podoben žveplenki z rdečo kapico. Veselega srca se odpravi v mesto izvršit, kar mu je naročila žena.

(Dalje prih.)

